

WAT IS DE WAT

EERSTE DEEL - rennen

Een kale, witte klinische ruimte. Suggestie van een woonkamer. Een raam, een basketbal, een T.V.-toestel, een glas water en dafalgan. Een Soedanese man, Valentino Achak Deng en een muzikant.

1.1.

Ligt op de grond. Naast hem de basketbal. Camera.

Toen God de aarde schiep, maakte hij ons, de Dinka als eerste. Hij maakte ons de grootste van alle volkeren en onze vrouwen de mooiste van alle schepsels onder de hemel. Toen God klaar was zei hij: “Nu zijn jullie hier, op het meest vruchtbare land dat ik heb. Ik kan jullie nog één ding geven. Ik kan jullie deze koeien geven of ik kan jullie de Wat geven.

We keken naar God en zeiden: “De Wat? Wat is de Wat?” en God zei: “Ja, dat is de vraag. Dat kan ik niet zeggen. Maar toch moeten jullie kiezen.”

We keken zeven dagen lang naar de prachtige koeien en discussieerden over De Wat. Op de zevende dag gaven we God een antwoord: we zouden in harmonie leven met de koeien en we zouden altijd genoeg eten en warmte hebben. En dus kozen we voor de koeien in plaats van die onbekende Wat. En dus gaf God ons, de Dinka, de koeien.

Goede avond,

Mijn naam is Valentino.

Valentino Achak Deng.

Valentino.

Achak.

Deng.

Ik woon in Atlanta en ik werk in de Century Club, The temple for your mind and soul: een fitnesscentrum. Enfin, ik heb op dit moment drie jobs,

1: rekkenvuller in Walmart. Dat is een winkel even groot als Australië

2: ik ben nachtshift arbeider in United Plastic Groups

3: en ja in de Century Club, the temple for your soul and mind.

Ik controleer de pasjes van de mensen die komen sporten.

Mary is een elegante vrouw van ergens in de vijftig, met kort wit haar en ze draagt altijd een trainingspak in dezelfde kleur als haar lip gloss, bloedrood. Ze ruikt ook altijd naar hele zoete bloemen. Lelies, rozen,...

Jason en Olivia komen elke ochtend trainen voor ze naar hun kantoor gaan. Jason is heel dik met een roos gezicht net als de onderbuik van een geit. Hij zweet als een rund nog voor hij op de loopband staat. Olivia is klein en vierkant. Ze draagt altijd een dikke wollen trui met een giraf op. De giraf steekt zijn tong uit.

Rose komt er ook. Ze is één van de enige zwarte Amerikanen die hier komt trainen. Ze is een jaar of veertig, heel mooi en zelfverzekerd. Altijd strak in het pak, net als haar voorhoofd.

Ik kijk of hun abonnement nog wel geldig is. Helemaal in orde mevrouw. Fijne dag meneer. Alles ok, meneer? Dag mevrouw, hoe maakt u het deze ochtend? In orde meneer, is alles naar wens, meneer?

Soms vragen ze ook aan mij of alles ok is, maar meestal niet.

Goedenavond iedereen. Hoe gaat het met jullie? Is iedereen ok?

Weet je wat ik dacht toen ik voor het eerst een witte mens zag? Ik was acht of negen jaar, misschien tien, het was in een vluchtelingenkamp in Ethiopië, Pinyudo. En ik dacht: dit is een omgekeerde mens, die hebben ze binnenste buiten gedraaid. Of hij is uitgewist. Een priester zei me: je hebt toch wel eens plaatjes gezien van Adam en Eva? Van Jezus en God? Die zijn allemaal wit. Dus staat de witte mens dicht bij God. Maar de witte mens is ook kwetsbaar, want zijn huid verbrandt sneller in de zon, net als engelen.

1.2.

Marial Bai, mijn dorp in Zuid-Soedan.

Ik ben een jaar of zes en ik zit in de winkel van mijn vader op de grond te spelen. Ik heb een hamer vast en doe alsof het de nek en de kop van een giraf is. Traag, sierlijk beweeg ik de hamer. Ik laat de nek zich buigen om te drinken en omhoog strekken om van de hoogste takken van een boom te eten.

Ik laat de giraf langzaam en zonder geluid over het zand op de vloer van de winkel lopen.

De giraf kijkt rondom zich.

geluid

Wat is dat?

“Hallo!,” Mijn vader hoog vanuit de hemel.

Drie mannen komen binnen.

Er valt een schaduw over mijn giraffenland.

Een van de mannen heeft een geweer vast.

“We moeten suiker hebben.”

“Hoeveel?”

“Alle suiker!”

“Maar...,”

“Wij betalen niks. Je moet ons steunen. Je steunt de rebellen of je bent een verrader. Zo simpel is het.”

“Maar dan zijn jullie dieven!,” zegt mijn vader.

Dfff Een eerste slag tussen zijn ribben. Ze binden hem vast.
Met mijn giraffenhamer in mijn handen kruip ik tussen de zakken graan in de hoek van de winkel.

Ik zie dat ze papa naar buiten sleuren.

Mama komt aangelopen: “hou op, onnozele gekken!”

De man richt het geweer op mama.

Ze zullen mijn mama en papa vermoorden. Waar moet ik dan gaan wonen? Bij oma? Dan bij de mama van papa, Madit. Maar dat is twee dagen lopen van het dorp. Dan zie ik Moses en William K misschien nooit meer.

Mama kijkt recht in het langwerpige roestijzer.

Ze ziet me zitten met mijn giraffenhamer. Ze kijkt naar papa. Ze is kalm. Ze kijkt zacht maar streng naar de man met het roestijzer.

De man laat zijn roestijzer zakken, kijkt naar papa...

Dan... *Dfff* een trap, recht in zijn gezicht. Nog een trap

krak

“Papa!”

Ik sta op en zak in elkaar alsof de bundel strakgespannen touwen tussen mijn hersens, hart en benen breken.

1.3.

Ik mag niet meer buiten spelen van papa. Ik zit bij mama in ons huisje. Ze repareert een mand waaraan een van onze geiten heeft zitten knagen. Ik kijk naar haar, ze is zo mooi. Ze is langer dan alle vrouwen van het dorp en ze kleedt zich... Haar lievelingskleur is geel, het geel van een ondergaande zon. Zelfs als er een heel veld tussen ons ligt, herken ik haar meteen aan de gele vlek die naar me toekomt. Ik wil eeuwig onder haar jurk wonen, haar gladde benen vasthouden, haar lange zachte vingers in mijn nek voelen.

“Heb ik iets van je aan, Achak?” Ze lacht. “Weg hier, ga Amath maar helpen.”

Amath, ons buurmeisje.

“Achak, Hoe gaat het, jongeman”. Amath’s gezicht lacht altijd.

“Goed, mevrouw Amath, kan ik u helpen? Ik heb tijd om u te helpen als u me nodig hebt. Als ik u op welke manier dan ook behulpzaam kan zijn, dan...”. Zwijg Achak, bijt op je tong en zwijg, nee, eerst je zin afmaken en haar dan met rust laten...

... dan zegt u het maar”. Oef!

“Je bent een echte heer, Achak. Zou je wat water willen halen? Ik moet zo meteen koken.

“Ik ga wel even naar de rivier.” Vier kilometer verder. Maar ik ben al weg. Ik vlieg. Als een pijl uit een boog. Haha. Wat zal ze opkijken als ze ziet dat ik zo snel terug ben. Langs de markt. Kleine winkeltjes, mannen drinken wijn, spelen domino, Arabieren verkopen kleren en tapijten. Hallo, Hallo: de tweeling Ahok en Awach. De winkel van mijn vader.

“Wat kom je doen?”

(hijgend) “Ik moet een kom hebben, een grote kom. Om water in te doen”.

“Met jouw snelheid heb je de helft gemorst als je bij haar bent.”

“Wat? Hoe...hoe..?”

“Denk je dat ik blind ben?” Woehahahahaha. “Hier pak aan en vergeet niet...”

En hop, ik ben weer weg. Langs voetballende jongens, geiten, oude vrouwen en hun kippen, “dag tante”, naar de rivier. Vissende jongens, vrouwen die de was doen. Ik zweet me te pletter. Ik buk me en...

En ineens is daar het geluid.

Geluid vliegtuig. Geluid helikopter

Wat is dat?

Grote grijze vogels met een neus, vleugels en een buik, en dan een super grote sprinkhaan. De sprinkhaan vliegt over het dorp.

Tsjakka-tsjakka. (*luistert*) Wat is dat? Het geluid breekt in twee: Tsjakka- tsjakka. Het komt van alle kanten. Overal grote zwarte sprinkhanen: tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka tsjakka. Mijn ribben trillen. hahaha ahahahah.

Mannen rennen door het hoge gras. Ze werpen zich op de grond. Een sprinkhaan vliegt over het voetbalveld, heel laag. Tsjaka tsjaka tsjaka tsjaka. Ik zie mannen naar het schoolgebouw rennen.

Dan... *rakatakatakatakata*

De mannen die naar de school rennen, beginnen te vallen, met hun gezicht naar mij toe. Komen ze naar mij toegerend? Tien mannen in één seconde. De sprinkhaan wordt groter en groter. "Achak". De handen van mijn moeder om mijn middel. Ze trekken mij weg in het donker en plots zit ik onze hut. "Idioot, ze vermoorden je!" "Wie? Wie is ze?" "Het leger. De helikopters". Waar is iedereen? Mijn broers, zusjes, halfzusjes, mijn vader, mijn vrienden William K en Moses, Amath? Zijn de sprinkhanen weg?

Sssjj. Mama neuriet. Ze tekent een cirkel tussen mijn schouders. Daarrond een driehoek. Rond de driehoek een nieuwe cirkel. Ze beeft. Driehoek...cirkel...driehoek...

(*geluid tanks*)

De volgende ochtend komen de legertrucks. Soldaten overal. Ze branden het dorp plat.

De mannen die zich verzetten, worden neergeknald, zomaar, hop, paf.

Mama's gezicht ziet helemaal wit.

Heb je je moeder al eens bang gezien?

Zo bang dat ze niet gelooft dat ze je kan redden?

1.4.

(*zingt*) Cirkel...driehoek... cirkel...driehoek...

Geluid. Gerommel. Zwelt aan.

Tedoefstedoefstedoef

De aarde trilt.

“Waar zijn je zusjes, Achak?”

“Bij de rivier!”

“Kom!”, moeder trekt me mee.

Overal stof. Een wolk van stof. Stofwolk.

“Verstop je in het gras!”, zegt een vrouwenstem

We zitten op onze hurken tussen het gras naast een oude vrouw. Haar huid...
overal rimpels. Ze ruikt naar vlees.

De stofstorm komt dichterbij en dichterbij. Ze valt over ons dorp. Niks. Uit het stof:
links, rechts, van overal komen mannen op paarden en kamelen, honderden: Allah
Akhbar!

Door het stof: bliksems van vuur *rakatakatakatakata*. Allah Akhbar!!

(zacht gehuil) De vrouw die naar vlees ruikt huult. “Sssjjj!” Mama pakt haar hand.

De ruiters omsingelen een hut. Vier paarden met zes mannen erop. Ze gooien een
fakkel op de hut.

“Joseph!”, de broer van William K komt buiten. *rakatakatakata*. De borst van
Joseph: *flastsch* Gegil.

“Achak, kijk naar mij. Mama. Ik kan je niet dragen. Begrijp je? Ik weet dat je snel
bent. Mama is heel groot en de ruiters zullen me zien. Snap je?”

“Ja.” Tranen in haar ogen. Waar is het licht?

Ik sta op en begin te lopen, zonder omkijken. Ik vlucht de kerk binnen. Een kerk is
veilig. Stevige muren. “Een gat in de muur.” Ik kruip erin en blijf er urenlang. Ik zie
het dorp door een gaatje, zo groot als een muis.

Tien, twintig mannen blijven over. *Raketaketaketa*. *Dff, dff, dff, dff, dff*. Zwaarden. *Znj
zvj zv*. Een man zonder hoofd wordt aan zijn voeten vastgebonden en achter twee
paarden aangesleept. Allah Akhbar!!

De vrouwen en kinderen worden bijeen gedreven op het voetbalveld.

De tweeling Ahok en Awach. Ze huilen als ze op paarden worden gezet.

Dag... Dag.

“Sta op”. Een jongen. Het is Moses. Hij staat gebogen over een lichaam – een
vrouw.

“Sta op!”.

“Niet doen Moses.”

Hij trapt tegen de voet van de vrouw. “Sta op, verdomme!”

Het is zijn moeder.

Ik hou mijn adem in en wacht op de nacht.

En dan begin ik te lopen.

Met één sprong ben ik het bos in en ik blijf uren doorrennen.

Geen idee naar waar.

Ik ben nu helemaal alleen.

Geen familie meer.

Geen William K. meer. Geen Moses meer. Geen Amath meer. Geen grote gele vlek meer. Geen Marial Bai meer.

Ik blijf uren aan een stuk rennen door het bos, zonder om te kijken, verstand op nul, gewoon lopen, lopen, lopen. Ik maak te veel lawaai. Ik moet mijn voeten lichter maken, maar ik kan niet zien waar ik ze neerzet. De nacht is zwart. “Waar is de maan?” Ik houd mijn armen uitgestrekt voor me en blijf rennen.

Bescherm me, God.

Bescherm me, God van mijn voorouders.

Is dat een licht? Is daar een dorp?

Er is helemaal geen licht. Vervloekte ogen.

O, God die ons volk beschermt, ik smeeek U, stuur de vijand weg.

Bescherm me, God, en bescherm mijn familie op de vlucht.

Stil. Ik moet even zitten. Zachtjes ademhalen. Haal zachtjes adem.

O, God van de hemel, zorg dat ik vannacht veilig ben.

Goed verborgen en heel stil. Ren verder. Nee. Nee. Jawel, rennen! Ik moet mensen vinden. Rennen, mensen vinden.

O, God van de regen, laat me water vinden.

Laat me niet omkomen van de dorst.

Stil. Stil.

O, God van de ziel, waarom doet U me dit aan?

Ik heb niets gedaan waardoor ik dit verdien.

Ik ben een jongen, een kind.

Au! Wat was dat? Mijn been. Blijf staan. Nee, nee, rennen

Hoor mij en heb meelij met deze jongen.

Hoor Valentino Achak Deng en haal hem hieruit.

Is dat de maan?

Waar is het licht?

TWEEDE DEEL - sterven

2.1.

Sirenes van een ziekenwagen. Kijkt uit het raam.

2.2.

Ik ben in slaap gevallen in een boom.

Ik word wakker. Dertig jongens in een kring op de grond, en in het midden staat een man die wilde gebaren maakt.

“Dinka jongens, net als ik. Hier? Zomaar op de grond? Veilig? Terwijl ik al dagenlang als een bange hond om me heen loop te kijken, sssjt, sssjt, pas op, duik weg.

“Achak!, “Ik ben blij dat je hier bent. Zet je erbij!”

De man in het midden is Dut Majok, een leraar van mijn school in Marial Bai.

“We gaan verderop naar het oosten, naar Ethiopië. Daar zullen we veilig zijn, en als alles voorbij is, gaan we terug naar ons dorp.”

“Ethiopië?” Wat is een Ethiopië?

Ik weet niet eens wat een Ethiopië is.

Meegaan of alleen blijven?

Blijven of meegaan?

Meegaan.

Naast mij loopt Giim.

“In Ethiopië wachten onze ouders op ons Achak. En daar krijgen we scholen. De beste die er bestaan, met de beste leraren uit Soedan én Ethiopië. We moeten er kiezen uit drie huizen. De vloeren zijn er van rubber, zoals schoenen en binnen is het altijd koel. We moeten kiezen uit verschillende dekens en shirts en broeken in allerlei kleuren. We kunnen er eten wat we willen. Het probleem in Ethiopië is dat je de hele tijd moet kiezen.”

Slof slof....

“Achaák?”

“Ja, Giim?”

“Ik heb buikpijn, Achak”

“Ja”

“Heb je ook zo’n pijn in je buik? Alsof er iets in zit wat beweegt? Voel jij dat ook, Achak?

“Achak, ik wil naar huis, Achak.”

“Ik kan niet meer lopen, Achak. Mijn voeten doen zo’n pijn, Achak. Doen jouw voeten ook zo’n pijn, Achak? En mijn keel is zo droog.”

“Achaák, ik mis mijn moeder, Achak.”

Cirkel...driehoek...cirkel...driehoek

Dut, de leraar loopt naast mij.

“Achak! Niet doen jongen, hou op,” “In deze groep wordt niet gehuild, Achak. Zie jij hier iemand huilen, Achak? Niemand huilt hier.”

Slof... slof...

2.3.

“Dag”

“Dag”

“Wat is je naam?”

“Hallo”

“Welke dag is het vandaag?”

“Heb je mijn papa gezien?”

“Waar gaan jullie naar toe?”

Waar komen al die jongens vandaan? Honderden! En we zien er allemaal hetzelfde uit.

Slof slof slof

“Een dorp! Eindelijk. Water!”

Groepjes vrouwen wijzen naar ons.

“Ze zijn ziek! Wat zijn hun hoofden groot! Het lijken wel eieren! Eieren op dunne takjes!”

“Nee, lepels! Het zijn net lepels! Wandelende lepels! Weg hier, kleine dieven. Weg. Er valt hier niks te zoeken.”

Slof slof slof

“Ik wil niet meer slapen. Vanaf nu slaap ik nooit meer. Ik wil alles en iedereen altijd en overal kunnen zien.

“Zolang ik mijn stok over de grond sleep, vinden we de weg naar huis terug, Achak!”

slof slof

V. maakt het geluid van droge mond, wilt iets zeggen, maar besluit te zwijgen.

2.4.

geluid drie gewerschoten

Dut: “Ze hebben een olifant geschoten. Kom mee. Vandaag krijgt iedereen vlees.”

We rennen. *Hababa*. Mijn lijf doet pijn van de honger. Honderden jongens zitten rond en op de olifant. Een jongen trekt aan het oor van het beest, een andere jongen mist een hand. Dan heeft hij zijn hand terug, onder het bloed. Al het vlees dat hij kan pakken, eet hij op, rauw. Het bloed druipt over zijn gezicht.

Bij de olifant staan soldaten, ze zijn groot, ze zien er heel gezond uit. Ze hebben dikke spierbundels en zelfverzekerde gezichten.

“Wil je dit eens vasthouden? Een echte AK 47.”

Ja, natuurlijk wil ik dat.

Ik ga zitten en de man legt zijn geweer in mijn schoot.

“Ha ha, als een echte soldaat!”

Het is zwaar en koel. Ik laat mijn handen over het geweer glijden. Wat een vreemde vorm heeft het. Het lijkt op niks wat ik ken, met die punten overal en die uitsteeksels naar alle kanten. Ik moet goed kijken om te zien aan welke kant de kogels eruit zouden komen.

Misschien is de Wat de AK 47?

2.5.

Dan begint het sterven: honger, ziektes.

Ik zie Giim in de verte tegen een boom liggen. Slaapt hij?

“Hij is dood, Achak. Hij was moe en ziek en nu is hij dood.”

Ik wil met niemand nog praten.

Er valt iemand. Hij blijft liggen. Wie is de volgende? Een leeuw springt op ons pad, sleurt ze door het hoge gras (*boudt zijn handen tegen zijn oren*): twee jongens minder. Let op voor leeuwen en hyena's. Nog eentje minder. Nog eentje. Nog eentje... Er komt er eentje bij, er valt er eentje af, er komt er eentje bij, er valt er eentje af. Eentje bij, eentje af...

Als iemand ziek wordt, moet hij alleen lopen. "Besmettelijk."

Iemand die ziek is wil je ook niet goed leren kennen.

Je wilt zijn stem niet in je hoofd horen.

2.6.

Geluid vliegtuig

Driehonderd hoofden kijken omhoog.

Een vliegtuig. Het geluid dreunt diep door in mijn huid en het vliegtuig is veel groter dan wat ik ooit heb gezien.

We lopen gewoon door.

Waarom zou...

Waarom zou dat vliegtuig...

Geluid ontploffing

Een vuist stoot door de aarde.

De hemel vult zich met aarde.

Ik word tegen de grond gesmeten en blijf daar liggen. *PIEEEEEP*. Mijn oren tuiten.

Overal om me heen liggen jongens op de grond.

Waar is de boom? Een gat in de grond, groot genoeg voor vijftig jongens.

Sommige jongens staan op om naar het gat in de grond te kijken.
Het vliegtuig komt terug.

"Weg! Weg!," schreeuwt Dut.

Niemand kan nadenken. We zijn rondrennende lichamen en ogen. We lopen alle kanten op.

Hels lawaai

Het ene moment is alles nog stil. Niks beweegt.

De wereld stopt met draaien.

Er is niks meer.

Dan vlieg ik door de lucht, de grond slaat tegen mijn achterhoofd, ik lig op mijn rug, ik voel de pijn stromen door mijn hoofd als ijskoud water, ik hoor niks meer, om me heen is er alleen maar zand en stof. Ik kijk omhoog. Vlak voor me zie ik een ronde opening van blauw.

Is dat hoe de Wat er uitziet?

Ik kan niks doen, niet bewegen, niet praten, horen of voelen.

En op een of andere manier word ik er rustig van.

Er zijn vijf jongens dood. Drie direct. En twee hebben hun armen en benen zien afscheuren en wegvliegen. Ze hebben nog net lang genoeg geleefd om te zien hoe het bloed uit hun lijf wegvloeit en hoe de aarde donker kleurt.

We beginnen terug te stappen. We moeten. Niemand zegt nog iets.

Die dag geven velen de moed op.

Het is op.

Een van die jongens is Monynhial. “Het gaat niet meer,” zegt hij. “Ik krimp in elkaar van elk geluid uit het bos of uit de lucht. Ik sta te trillen als een vogeltje in iemands vuist. Ik wil niet verder lopen. Ik wil niet meer bewegen. Ik wil dat het stopt.”

“We gaan naar Ethiopië. Dat weet je toch.”

“Kijk eens goed, Achak. Iedereen wilt ons dood. God wilt ons dood. God probeert ons te vermoorden.”

“Gewoon doorlopen. Blijven lopen.”

“Als ik een dorp vind, ga ik uit de groep.”

In het volgende verlaten dorp dat we tegenkomen, gaat Monynhial weg uit de groep.

“Ik zie jullie nog wel eens,” zegt hij.

Hij vindt een diep gat in het dorp, gemaakt door een bom, en daar kruipt hij in.

“Dag Monynhial. Tot een volgende keer.”

Monynhial blijft drie dagen in het gat zitten en hij geniet van de stilte.

Hij graaft een hol in de zijwand van de krater en maakt van een verbrande hut een deur om zich te beschermen tegen wilde dieren.

Niemand komt Monynhial opzoeken, geen mensen en geen dieren, niemand weet dat hij daar zit.

De derde dag besluit hij te sterven, in het gat, omdat het er warm is en er geen geluiden zijn.

En hij sterft dezelfde dag.

Sterven is voor een jongen in Soedan heel gemakkelijk.

2.7.

Geluid/ beeld stappen

We komen aan bij een rivier. De Nijl, zegt Dut.

Duizenden mensen zitten aan de oever van de rivier, te wachten tot we kunnen oversteken. Niet alleen jongens, maar ook gezinnen, honderden en ook vrouwen en oude mensen, baby's.

Aan de overkant van de rivier is een dorp. We zijn welkom. Mensen zijn er vriendelijk. We krijgen er wat eten, wat water en na een paar minuten liggen we te slapen, zo vol dat we onze ogen niet meer kunnen openhouden.

Als ik wakker word, is de oranje zon al bijna achter de bomen gezakt.

“Hé, jij daar, Achak!”

Die stem!

Ik kijk omhoog en zie een schaduw zitten in een boom.

“Achak, jij bent het, jij bent het echt!”

“Nee, dit kan niet. Dit kan echt niet.”

Hij is het echt.

William K. Het is William K. Na al die weken. Mijn beste vriend. Hier.

Krijgt een krop in de keel, kan niets meer zeggen.

Nu William K weer bij me is zal alles ok worden. Dat weet ik zeker.

“Hoe ben je ontsnapt?”, vraag ik?

“Ik vluchtte in de school en verstopte me in de kast en ik bleef er twee dagen zitten, terwijl ze het dorp platbrandden. Van de schrik had ik het in mijn broek gedaan. Pipi én kaka! Ik heb dagenlang in die broek rondgelopen, Achak, dagenlang! Door het sleutelgat zag ik het twee keer dag en twee keer nacht worden. Terwijl ik in die kast zat, hoorde ik de hele tijd paarden en Arabieren.

“Keken ze dan niet in de kast?”

“Jawel, ze deden hem vaak open en als ze de deur opendeden, moesten ze bijna overgeven van de stank. Ik strafte de klootzakken met mijn kak en daar was ik trots op. Ze deden de kast wel tien keer open en elke keer moesten ze kotsen en smeten ze de deur weer dicht. Mijn kak was mijn vriend! Ze schopten tegen de deur. Ze dachten dat er een dood beest in lag. Na twee dagen gingen ze weg.

De verhalen van William K zijn zo schitterend.

2.8.

Gerommel

“Opstaan!”

Dut.

“We moeten verder.”

We stappen vooral 's nachts omdat niemand ons dan kan zien.

We eten alleen wat we onderweg kunnen vinden. Verder is er niks.

Het sterven wordt erger op dag vijf.

“Kijk,” zegt William K., en onze ogen volgen de wijzende vingers van de jongens voor ons.

Naast het pad ligt een jongen, dood, precies zo groot als wij. Hij is van een andere groep.

We zien steeds meer dode jongens liggen van groepen die voor ons lopen.

Ook in onze groep beginnen weer jongens te sterven.

Hebben jullie al eens iemand zien sterven?
Eerst houdt zo'n jongen op met praten.

Zijn keel wordt droog.

Zijn ogen zinken altijd maar dieper weg. De donkere kring rond zijn ogen wordt groter en donkerder.

“Jok, Jok!”
Hij reageert niet meer op zijn naam.

Hij gaat trager lopen.

Zijn voeten slepen over de grond.

Hij gaat meer en langer rusten.

En dan gaat hij tegen een boom zitten en valt in slaap.

Als zijn hoofd de boom raakt, vloeit het leven uit hem weg en keert zijn lichaam terug tot de aarde.

Elke dag komt de dood jongens halen op die manier.

Snel, hij waarschuwt niet.

Misschien heeft hij een voorkeur voor bepaalde jongens. Voor luie jongens of de hele zwakke of voor jongens die iets verkeerd hebben gegeten.

Of misschien kiest de dood gewoon zomaar. Jij, jij, dan jij. Misschien zijn we gewoon met teveel en is er gewoon niet genoeg Ethiopië voor iedereen.

2.9.

Mijn voetstappen worden traag. Onze voetstappen worden traag. Onze kelen worden droog. Slikken doet pijn. Onze tongen zijn wit. Onze ogen geel. We blijven lopen.

“Gewoon even stil blijven staan”, zegt William K.

“Kom,” zeg ik, “we moeten verder.”

“Ik moet even rusten. Laten we even gaan zitten.”

“We moeten verder, William.”

Hij glijdt tegen een boom. “Kom bij me zitten Achak”

“Ze hebben een hert gevonden. We moeten wat van het vlees zien te krijgen, William.”

“Ja, direct, maar eerst even zitten, kom.”

“Zo meteen is het vlees op.”

“Ga jij maar. En neem wat voor me mee.”

“Ik ben zo terug. Hou je ogen open.”

“Doe ik”, zegt William.

Zijn ogen zakken dicht, langzaam sijpelt het leven uit William K.

Zijn hand is al koud? “Stomme vliegen!” Niet naar boven kijken. Ik hoor de gieren, maar ik wil niet naar boven kijken. Ik moet hem begraven. Snel. Blijven graven. Even uitrusten. Nee, doordoen, blijven graven. Mijn hoofd. “Achak, Achak!” De groep vertrekt. “Kom”. “Ik kom, ik kom.” “Nu Achak!”. De kuil moet dieper... dieper... blijven graven. Niet huilen. Ik heb mijn tranen nodig. Graven. “Hij past er niet in.” “Nu, Achak!” Nog even, nog heel even. “Dag Achak!” Het gat is te klein. Zijn knieën vouwen. Zijn voeten achter zijn knieën. Hij past erin. Ik blijf hier, William K. Ik blijf hier.

Ik wil niet bij William K weg.

Ik wil samen met jou sterven.

Het spijt me, William K.

Het spijt me dat ik niet zag hoe ziek je was, dat ik je niet in leven kon houden, dat ik de laatste ben die je zag, dat je geen afscheid hebt kunnen nemen van je ouders en dat ik de enige ben die weet waar je lichaam ligt.

Zet zijn pet op, basketbalt.

Neemt een glas water met dafalgan.

Lichte regen. Kijkt uit het raam. Straatmuzikant speelt.

Het is bijna Pasen. Wat doen jullie met Pasen? Jullie rapen samen paaseieren, toch? Ik heb een foto van een paashaas doorgestuurd naar mijn familie, in chocolade. Dat

vonden ze zo grappig... iedereen stelde vragen over de paashaas en hoe die eieren smaken en of Jezus dan hazen had en...

Sorry. Luisteren jullie nog?

2.10.

Het sterven gaat nu gemakkelijker... vele dagen later is het zo ver. "Deze rivier nog oversteken en dan zijn we in Ethiopië!"

Wilt scoren

"Is dit..?"

Alles ziet er gewoon net hetzelfde uit als in Soedan.

Er staan geen huizen.

Er zijn geen medische hulpposten.

Er is geen eten, geen drinkbaar water.

Geen scholen, geen leraren, geen ouders, geen... niks

Rond mij liggen allemaal mensen op de grond te slapen. Overal in de velden liggen grote Soedanezen languit op de grond, vluchtelingen die voor ons zijn aangekomen en die ziek of stervend zijn.

Dit is niet het Ethiopië waar ik naartoe wil.

Hiervoor heb ik toch niet al die tijd...

We zijn niet in Ethiopië.

Dit kan het niet zijn.

Dit. Dit hier is niet waar we al die tijd voor gestapt hebben, toch?

Dit kan het niet zijn.

Slaat de basketbal tegen de muur. Het geluid klinkt als geweerschoten.

DERDE DEEL – moeders

3.1.

Ethiopië, Pinyudo, een kamp. Hier leer ik Achor Achor kennen. Hij wordt mijn beste vriend. Achor Achor durft alles. Elke dag komen er nieuwe jongens bij, ze komen van over de rivier. Soms komen ze met honderd, andere dagen met nog meer. Meer mensen, meer monden, minder eten. Ik haat ze, met hun grote ogen, hun uitstekende ribben, hun ziektes, hun gejammer.

Een vrouw zit voor haar huis te koken. Pompoen, sesamzaad, bonen...

“Waar gaan jullie naartoe?”

“Wablief?”

“Waar gaan jullie naartoe?” Ze heeft geen tanden.

“Nergens”, zeg ik.

“Gaan jullie naar nergens? Waarom zouden jullie hier blijven?”

“Dat weet ik niet.”

“Totdat jullie weggaan, mag je altijd hier komen. Kom alleen, dan mag je elke dag bij me eten. Ze raakt mijn wang aan.

En ik stort in. Ik val op de grond. Ik lig aan haar voeten naar adem te happen, mijn schouders schokken en ik probeer met mijn vuisten het water terug in mijn ogen te duwen.

Hoe ziet ze er nu weer uit, mama?

3.2.

“Er komen scholen. Er komen scholen in Pinyudo!” Na ik weet niet hoeveel maanden. Ok, we moeten ze wel zelf bouwen. Maar we krijgen scholen. En.. Er komen meisjes in de klas. Meisjes! In heel Pinyudo zijn er sowieso maar een paar meisjes. En die komen dus bij ons in de klas.

Eenenvijftig jongens zitten op de grond voor het schoolbord, en op de eerste rij zitten ze.

Vier zusjes. De prinsesjes van Pinyudo.

Agar.

Akon.

Agum.

Yar Akech.

Ze zijn alle wonderlijk mooi en goed gekleed. We hebben zoiets al heel lang niet gezien. Ik zit drie rijen achter de meisjes en kijk die hele dag alleen maar naar de achterkant van hun hoofd. Hun hals en hun haar. Alle geheimen van de wereld staan te lezen in hun vlechten. Ik ben er heel dicht bij, ik kan het bijna aanraken...
De Wat.

Ik leer helemaal niks op school. Ik maak mijn eten klaar en eet het op, maar ik proef niks meer. De hele nacht lig ik te wroeten en te piekeren. Ik kan over niks anders meer praten. Achor Achor wordt er zot van.

Zullen de meisjes er morgen weer zijn? En overmorgen? En de dag erna? Is het mogelijk dat ik zoveel geluk heb? Wie ben ik dat ik zoiets verdien? Dat kan toch niet?

brabbelt iets onverstaanbaars

“Huh...wablief?”

Ineens staat Agum voor mijn neus.

Er had ook een zebra kunnen staan fluiten.

En ineens staat ook Agar, haar oudste zusje, naast haar.

brabbelt opnieuw iets onverstaanbaar

“Huh?”

Twee zebra's die staan te fluiten.

“Of je deze middag bij ons wilt komen eten?”

“Wat???”

Meegaan of niet?... Meegaan.

We lopen door het kamp.

Twee prinsesjes links en twee prinsesjes rechts.

“Eerst mijn rechtervoet zetten, dan mijn linkervoet, links, links, nee rechts, links...” De onderdelen van mijn lijf passen niet meer bij mekaar! Niet over nadenken. Controle. Controle. Ontspan toch...

Heel onze klas gaat dood van jaloezie.

Ik zie Achor Achor naar ons kijken, zijn mond valt open. Zo.

Bij elke stap komen er steeds meer jongens naar onze processie gapen.

Ik word groter en groter.

Het is een parade, een statement.

Wie is dat? Fluisteren de mensen. Wie is die jongen?

Dat ben ik.

Achak Deng.

Valentino Achak Deng. Van Soedan.

We komen aan bij het huis van de meisjes. “Kom binnen Achak, ga maar zitten.”

Een stoel!

Ik heb in Pinyudo nog maar één keer op een stoel gezeten. Niet veel later is het eten klaar, een goedgevulde, gekruide vleesbouillon. Er is vers brood, en melk.

Ik drink het laatste restje melk op. Agar pakt me bij de hand en trekt me mee. “Kom, we gaan huiswerk maken.”

Alleen met vier meisjes in een kamer.

We spelen verstoppertje, zegt Agar. Je moet zoeken wat ik hier heb verstoppt. Ze pakt mijn hand en steekt die onder haar t-shirt. Ik doe het bijna in mijn broek. “Je moet wel zoeken, hé”. Ik kijk naar de andere meisjes. Ze knikken me toe. Ze zitten allemaal in het complot! Ooo, die huid, wat een verrassing. “Nu zoeken we bij jou!” En voor ik het weet zitten er acht handen in mijn korte broek te grabbelen en te graaien. Nu zit het voorwerp onder Agars rok. “Nu zit het bij mij”, roept Akon. “Nu bij mij.”, zegt Yar Akech. Onder Agums rok zit er niks.

3.3.

“Bezoek!”

“Wie? Wie komt er?”

“John Garang”

“Wie is John Garang?”

“Wie kent er John Garang niet?”

Hij is de leider van de SPLA, het guerillaleger en hij is wel drie meter groot.

Alle jongens van het kamp, zestienduizend, verzamelen voor een lange, lange, ellendig lange toespraak.

Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om alle SPLA-soldaten op het slagveld mijn revolutionaire groeten over te brengen en mijn waardering uit te spreken voor hun talloze overwinningen op de regeringen van de uitbuiters en onderdrukkers.

Maar er is nog veel werk te doen. We hebben nog een lange weg te gaan.

Jongens, jullie zullen morgen meevechten. Jullie zullen de strijd op het slagveld en op jullie scholen meestrijden. Van nu af aan zal alles in Pinyudo veranderen. Jullie jonge jongens zijn het zaad. Het zaad van het nieuwe Soedan.

“Het Zaad?”

“Zijn wij het Zaad?”

“Wij zijn het Zaad van Soedan!”

Honderden jongens vertrekken onmiddellijk naar het opleidingskamp. Ik ben oud genoeg. Meegaan of niet?

Ik wil gewoon naar school gaan, de Prinsesjes zien, het eten proeven dat hun moeder klaarmaakt en blijven zoeken naar wat er onder hun jurkjes verborgen zit. Blijven!

3.4.

“Binnen tien minuten iedereen op het oefenterrein”. “Jippie, geen les vandaag!” Vijftien soldaten marcheren het veld op. Ze gaan in een rechte lijn voor ons staan.

Dan duwen ze een groepje mannen het terrein op. Ze zien er niet goed uit. Ze zijn met touwen aan elkaar vastgebonden, ze zijn erg mager en sommigen bloeden aan hun hoofd en hun voeten.

Een van de vastgebonden mannen zit vlak voor me en kijkt me recht aan.

Hij is kwaad, hij kookt van woede.

Ik ruik zijn woede. Ik ben bang.

Dan spreekt Giir Chuang. Hij is een commandant van de SPLA.

“Jongens! Jullie zijn de toekomst van Soedan! Daarom noemen we jullie het Zaad! Jullie zijn het Zaad van het nieuwe Soedan!”

We juichen.

We worden gek.

Gek van trots, van blijdschap, gek van het gevoel van...?

“Jullie zijn de trots... ons land herstellen... als de oorlog voorbij is... jullie... het Zaad... jullie handen...ruggen...Soedan opbouwen...”

We juichen.

“Maar voor het zover is moeten we goed opletten. We mogen geen zwakheid in ons midden toelaten, en verraad kunnen we niet accepteren. Zijn jullie het daarmee eens?”

(knikt)

“Zijn jullie het daarmee eens?”

“Ja!”

“Deze mannen zijn verraders!,” zegt Giir Chuang. “Het zijn verkrachters!”

Iedereen zwijgt.

Wat zijn verkrachters?

“Ze hebben ons ook verraden. Ze hebben onze geheime plannen doorgespeeld aan de regering van Soedan. Kunnen we dat toelaten jongens?”

“Neel!”

“Die mannen moeten worden gestraft.”

Ik haat ze.

“Maar wij hebben niets gedaan!,” roept één van de mannen plots. “Wij hebben niemand verkracht.”

Doeff. Hij krijgt een klap met een geweerkolf tegen zijn hoofd en valt voorover.

“Zien jullie nu hoe ze tegen jullie liegen, Zaad van Soedan? Ze kennen geen schaamte, ze liegen. Kunnen we dit verraad onbestraft laten?”

“Neel!”

En dan stappen de soldaten naar voor, twee soldaten achter elk van de vastgebonden mannen, ze richten hun geweren op het hoofd en de borst van de mannen en schieten, *raketaketaketa...* de kogels gaan recht door de mannen heen. Stof.

Ik gil. Iedereen gilt.

Ik ben elf jaar en ik zie dat allemaal en alles wat ik kan doen is gillen.

Ze schieten alle mannen dood.

“Iedereen hier blijven!” *Doefff* “Blijven kijken!” *raketaketakata* “Blijven kijken!”

De volgende dag ben ik ziek. Ik ga niet meer naar die bijeenkomsten.

3.5.

“De regering in Ethiopië is gevallen. We moeten weg.”

Ik prop zoveel mogelijk eten en dekens in mijn maïszak. Een uur later staan alle jongens klaar om weg te gaan.

Dan breekt de hemel open: het begint te bliksemen, donderen, stortregen: in twee seconden is iedereen drijfnat. We moeten de rivier over. Eén en al modder. De stroom sleurt afval mee, bomen, struiken, tentzeilen...

Dan *tak tak* geweerschoten, eerst zacht, dan komen ze dichterbij. Gegil. Een vrouw spuwt bloed, valt in de rivier. De stroming voert haar bij mijn groep jongens.

Paniek overal. Wie schiet er? Waar zitten ze? “We moeten naar de overkant!”

Gespetter langs alle kanten, tienduizenden proberen de rivier over te geraken.

Velen kunnen niet zwemmen.

“We worden aangevallen door de Ethiopiërs!” “Ethi?..., waarom?” “Ze willen ons niet meer in hun land.”

Dan begint het grote sterven.

Dut staat naast mij: “Kom, de rivier over. ”

“Ik kan niet zwemmen”

“Dicht bij mij blijven. Spring!”

Mijn handen worden klauwen. Ik roei. “Goed zo, goed zo”, zegt Dut.

“Dut, kijk, krokodillen!”

“Doorzwemmen!”

Ik kijk om mijn schouder. Soldaten zitten in het gras en beginnen te schieten. Ik zie hoofden van jongens in de rivier drijven. Om hen heen afval, regen van kogels. Ik roei, ik trappel.

“Waar zijn de krokodillen?”

De rivier wordt rood, de rode rivier. Ik zie een jongen tussen de kaken van een krokodil.

We zijn halfweg de rivier. Ik moet duiken. Het luide gesis en gefluit van kogels.

Waar zijn de krokodillen? Terug naar boven. Niet te hoog, ik wil geen kogel in mijn achterhoofd. Duiken. Weer dat krijsende gesis.

Aan de oever zie ik een Dinka man staan: “ik kan niet zwemmen. Breng me naar de overkant”. Hij heeft een geweer en begint op ons te schieten. Dan ontploffen zijn

eigen schouders in rode spetters. Een vrouw laat haar baby vallen in de rivier.
Raketaketaketa Ze valt voorover en ze wordt meegesleurd door de stroming.
Ik voel hoe ik uit het water word getild. Dut trekt mij op de oever. Vanuit het gras
kijk ik naar de rivier. De rivier heeft die dag veel kleuren: groen, wit, zwart, bruin en
rood.

Plots zie ik Achor Achor. Hij staat daar gewoon midden op het pad, naakt, weet
niet welke kant hij uit moet.

En we beginnen opnieuw te lopen. Een groepje van tien jongens.

Alles begint opnieuw.

Opnieuw.

We rennen door de nacht.

Door het natte gras.

“Kom naar hier!”. Een vrouwenstem. Een Ethiopische in uniform. “Niet bang zijn,
kinderen. Ik ben jullie moeder.” De jongens rennen naar haar toe. De vrouw draait
zich om, pakt een geweer uit het gras. Haar ogen vol wit, ze schiet de grootste
jongen door het hart. De kogel komt er langs zijn rug terug uit. Zijn lichaam knielt
en valt opzij.

“Rennen!!” Achor Achor trekt me weg.

De vrouw blijft roepen: “kom terug, kinderen, ik ben jullie moeder.”

We rennen urenlang tot we een geluid horen: verstikt en diep.

Midden een pad ligt een baby, naast de moeder. Die is dood. De baby probeert nog
te drinken bij de moeder, geeft het op en huilt, de vuistjes gebald.

“We moeten de baby meenemen”, zegt Achor Achor.

“Wat?”

“We moeten de baby meenemen!”

Hij pakt het kindje op, wikkelt het in een doek en houdt het tegen zich aan.

“Zie je wel, het is een stille baby.”

We lopen door met de stille baby.

“Een baby die bij een dode moeder drinkt, gaat zelf ook dood”, zeg ik.

“Idioot. De stille baby blijft leven!”

We blijven rennen. We dragen de baby. “We dragen de Wat!” Ik denk dat het een
meisje is. De hele tijd ligt de stille baby tegen mijn borst of over mijn schouder, de
oogjes wijd open. Ze geeft geen kik.

Het is nacht. We vinden een groep mensen naast het pad. We geven de baby aan
een vrouw. Ze blijft stil. Achor Achor en ik lopen door.

*Plots staat de muzikant verkleed als McDonald's clown in de ruimte. De clown overhandigt V.
een bruine zak met een hamburger en frieten. Verbazing.
Hij eet.*

Gaat het nog altijd goed met jullie? Luisteren jullie nog? Is er nog iemand die luistert? Stoppen of doorgaan?

VIERDE DEEL - wachten

4.1.

We zijn op weg naar Kakuma in Kenia.

Ik ben blind of toch bijna. “Achak heeft ‘nyintok’.” Dat is een oogziekte. We schuifelen door, iedereen schuifelt door. Ik hou me vast aan de shirt van degene die voor me loopt. Sjok sjok. Weken aan een stuk.

En het sterven gaat door. We begraven de jongens niet meer. Ze liggen langs de weg, als ongedierte. Ik zie alleen losse, verkleurde beelden, maar ik ruik ze, de doden, ik ruik ze nog steeds.

De laatste dagen wordt het donkerder. Mijn ogen zitten dicht. Ik probeer mijn voeten op te tillen, niet te struikelen.

Mijn hoofd tolt. Ik ga zitten. Kan ik niet gewoon wegglijden, zoals William K?

“Opstaan, kom op. Je kan hier niet blijven liggen”. Een meisje.

“Laat me nu maar,” zeg ik.

“Doe niet zo stom, kom op”.

Ze hijst me op en... we beginnen te lopen. Dan ga ik morgen maar dood. “Ben jij de Wat?”

Kakuma. We zijn in Kakuma. Kenia.

Duizenden en duizenden mensen komen toe: oude en jonge mannen en vrouwen, andere talen, culturen, beroepen. Maar allemaal zitten we in eenzelfde kamp met eenzelfde soort leven. Als je het leven kan noemen.

En toch. We eten, we praten, we lachen, we groeien.

Er wordt handel gedreven en getrouwd.

Er worden kinderen geboren.

We gaan naar school.

Jullie dachten dat een vluchtelingenkamp iets tijdelijks is?

4.2.

“Moses”. We zien mekaar tegelijkertijd.

Hij is veranderd. Groter, gespierder.

Hij heeft het voorhoofd van een volwassen man.

Maar aan zijn scheve grijns en zijn blinkende ogen zie ik dat hij nog steeds Moses is.

“Ik heb niet gevochten, Achak, nooit. Ik heb alleen op de opleiding gezeten, maar daar wilden ze ons dood hebben. Ik weet het zeker. Geen kogels, ze joegen ons gewoon de dood in. We werden geslagen, afgebeuld. Heb je wel eens geschoten, Achak? We kregen kalasnikovs. Dat was geweldig. We moesten op een schijf schieten. Mijn schouder doet er nog pijn van Achak. Het was vreselijk. Heb je wel eens het gevoel gehad dat iemand je echt dood wilde, speciaal jou, niet je buurman, niet je vriend, maar jou en niemand anders, Achak?”

We moesten de hele dag rennen. Heuvel op, heuvel af. En ondertussen sloegen de officieren ons: ‘jullie moeten mannen worden!’ Kun jij een helling oplopen terwijl je geslagen wordt, Achak? Die jongens vielen dus. Ze vielen en braken hun botten.

Er was een jongen, ik ken zijn naam niet, maar de soldaten noemden hem Drol...”

“Drol?”

“Ja, Drol!”

Eén van de soldaten geeft Drol een schop en hij vliegt door de lucht.

Hij vliegt echt, want hij heeft al snelheid genomen omdat hij de helling naar beneden liep, dus toen ze hem zo hard schopten ging hij meteen de lucht in. Meters ver de lucht in. Hij valt neer op de rotsen. Krak! Drie ribben steken door zijn lijf.

Precies een dood beest.

Maar de soldaat die hem geschopt heeft, doet alsof er niks aan de hand is.

Blaast op fluitje

“Rechtstaan, Drol. Doorlopen! Drol, rechtstaan!”

Gaat extreem door.

Sorry...En Drol ligt daar maar.

Met zijn ogen open, hij kijkt dwars door alles heen met zijn dode ogen.

“Je weet wel hoe dat eruit ziet he, Valentino, dode ogen? Ik weet dat je dat weet.”

Ja.

Ja natuurlijk weet ik dat.

Wie zou ik zijn als ik dat niet zou weten?

Dat vraag ik me vaak af.

Wie zou ik zijn als ik niet had meegemaakt wat ik heb meegemaakt.

Als ik jou was geweest, of jou, of jou.

Maar ik zal het nooit weten, zoals jij ook nooit zal weten wie je geworden was als je mij was geweest.

Of hem, of haar, of hem, of haar.

4.3.

Ik woon bij Gop Chol.

Een vluchtelingenkamp iets tijdelijk? Haha!

Gop Chol doet alsof ik zijn zoon ben, en ik doe alsof hij mijn vader is.

Dat is raar, maar het helpt.

Al drie jaar lang denkt Gop elke dag dat zijn vrouw en zijn drie dochters zullen aankomen in het kamp.

Ze zijn hem achterna gereisd en ze zullen alle momenten aankomen.

Drie jaar lang alle momenten.

“Zullen ze mij nog wel herkennen?”

Ik zeg dat meisjes hun vader altijd herkennen.

4.4.

We zijn gewoon aan witte mensen in het kamp. Af en toe komt er een fotograaf foto's trekken van Soedanese moeders met hun kindjes. Hoe triester ze kijken, hoe beter, zeggen ze.

De hulporganisaties moeten weten met hoeveel we juist zijn, zodat ze ons beter kunnen helpen. Zeggen ze. We moeten geteld worden.

De mensen zijn bang dat ze zullen ontdekken dat we met minder zijn dan gedacht, en dat we dus ook minder eten zullen krijgen.

Gop wordt er nog zenuwachtiger van.

Oude mannen zeggen dat ze ons allemaal gaan vermoorden. Er komen lange hekken naast mekaar zodat ze een grote gang vormen.

Een per een moeten we er door, zodat ze ons zeker niet dubbel kunnen tellen.

Na de telling is er veel minder voedsel en hulp dan ervoor.

Als ze klaar zijn met tellen, zijn er ineens achtduizend mensen minder in Kakuma dan ervoor.

4.5.

Het komt omdat we recycleren.

Je kent dat he, recycleren? Wij doen dat ook in de kampen, het gebeurt in alle vluchtelingenkampen, maar dan anders dan jullie het doen.

Recycleren betekent dat je wegloopt uit het kamp, en dan met een andere naam terug binnenkomt. Je krijgt dan terug een rantsoenkaart waarmee je eten krijgt, en water, en medische hulp. En zo heb je twee kaarten en krijg je alles dubbel.

Iedereen in Kakuma doet het.

En door het recyclen ontstaat er een ruileconomie. Wie wat eten overheeft kan dat ruilen voor iets anders.

En door die ruileconomie ontstaat er ook een hiërarchie in het kamp.

De Soedanezen zijn de grootste groep, dus als groep zijn ze belangrijk.

Maar de Ethiopiërs zijn rijker, dus als individu staan ze boven de Soedanezen.

De Ethiopiërs en de Somaliërs concurreren met elkaar en met de Eritreeërs.

Dan is er ook nog een kleine groep Oegandezen en ook nog enkele Congolezen, Burundiërs en enkele honderden Rwandezen waarvan gezegd wordt dat ze meegedaan hebben aan de genocide en dus niet meer terug kunnen naar hun vaderland.

Helemaal onderaan de ladder staan de weeskinderen, de Lost Boys, ik dus.

We hebben geen geld en geen familie.

Geen toekomst.

We kunnen één stapje hogerop komen door in een gezin te worden opgenomen.

Doordat ik bij Gop Chol ben gaan wonen, heb ik ietsje meer status. Maar zodra zijn vrouw en kinderen aankomen, zullen we niet toekomen met het gezinsrantsoen, dat besef ik maar al te goed.

Dus ik moet op pad.
Ik moet gaan recycleren.

4.6.

Mijn rantsoenkaart heb ik aan Achor Achor gegeven. Ik ben niemand meer. Ik loop door de nacht.

Overall liggen rebellen op de loer en die zijn heel geïnteresseerd in mij – er zijn altijd weer nieuwe jongens nodig om te vechten.

Er komt een truck voorbij, die al vol passagiers zit, maar ik kan er in het voorbijrijden nog net opspringen.

Mijn eerste voet komt op iets zacht terecht: “O sorry.” Ik zie dat ik op iemand sta. Er zitten en liggen vijftien, twintig mensen in de laadbak, maar ze zijn grijs, grijs, ze zitten onder het stof.

Ik sta op de borst van een man die niet protesteert. Ik spring van hem af, op de hand van een vrouw die ook al niks zegt.

Ik blijf op één voet staan, mijn andere voet bungelt boven de ingewanden van een jongen, niet veel ouder dan ik.

“Voorzichtig, jongen. Wij leven nog.”

Een oude man, hij ligt op de grond, helemaal gedraaid, vlakbij de laadklep.

Al uren ligt hij tussen al die rottende lijken.

Ik kijk naar de lucht maar de stank wordt me teveel. Ik kots.

Ik til mijn voet op maar hij blijft plakken. De bodem van de laadbak plakt vol bloed.

Ik wil eruit, maar we rijden veel te hard.

“Het went wel, jongeman. Het is mensenlucht. Dode mensenlucht. Iedereen is dood. Soedan is dood. Soedan is dood.”

Bij een ziekenhuis mindert de truck vaart. Ik spring eruit en ik ren de hoek van het gebouw om en loop bijna een man omver die een kunstarm in zijn hand heeft.

Ik blijf staan en mijn mond valt open.

Overal om de man heen liggen kunstarmen, kunstbenen, maskers, voeten.

“Ik ben Abraham. Ik ben dokter. Hier, zet eens op” Hij geeft mij een masker.

“Waar is dit voor?”

“Voor een jongen van wie het gezicht is weggebrand. Ik maak kunstledematen.”

Ik zet het masker op.

Ik heb een nieuw gezicht. Een nieuw gezicht zonder sporen of littekens!

“Het past je niet, jongen.”

“Wat bent u aan het maken?”

“Heb je vorige week een explosie gehoord? Een soldaat was bij zijn familie in het kamp op bezoek. Hij had souvenirs meegebracht voor zijn broertjes en zusjes.

Een van die souvenirs was een granaat, dus nu ben ik een nieuwe arm voor zijn kleine broertje aan het maken. Hij is negen. Hoe oud ben jij?”

Dat weet ik niet.

“Dertien? Twaalf?”

“Hou je van kip?”, vraagt Abraham. “Het is etenstijd, kom.”

4.7.

Ik loop heel het eind terug naar Kakuma.

Vrachtwagens rijden langs. Ik vraag geen lift meer, oh nee.

Geen risico's meer. Zo weinig mogelijk opvallen.

Ik schiet van struik naar struik en van greppel naar greppel, ik kruip en sluip als een kat. Ik ben terug in Kakuma.

basketballt

4.8.

Alles ok? Alles in orde meneer? Is alles naar wens, mevrouw? Heeft u een fijne tijd mevrouw? Ja meneer, natuurlijk meneer, komt in orde mevrouw. Geen probleem, ik doe het meteen, meneer. Oei, sorry, mevrouw, dat zal niet meer gebeuren. Ik ga

er meteen achteraan. Nee, nee, zeker niet, komt in orde. Sorry, sorry. Mijn schuld, mijn schuld, mijn grote, grote sch...

Hij ziet plots de muzikant zitten. Wie bent u? De muzikant imiteert zijn vraag muzikaal, herhaalt dit enkele keren. Er ontstaat een intens samenspel tussen tekst en muziek. Wat doet u hier? Hoe bent u hier binnen geraakt? Bent u hier al de hele tijd? Heeft u al de hele tijd zitten luisteren? Geloof u mij? Wist u dat zoiets bestond? Kan u geloven dat zoiets bestond? Bestaat? Wilt u iets eten? Zullen we samen iets gaan eten? Of zal ik voor u koken, een echte, heerlijke maaltijd maken? Misschien kunnen we samen koken? Samen eten? Of een wandeling maken? Er zijn plekken waar je kan verdwalen. Waar niemand je aanstaart of nakijkt, maar waar je gewoon rustig kan wandelen. Zullen we daar naartoe gaan? Of blijft u liever binnen? Tv-kijken. Ik heb 126 kanalen. U gelooft me niet? Jazeker, 126! Geloof u mijn verhaal? Vindt u mijn verhaal overdreven? Kan ik u iets voor u doen? U helpen? Ja, dat wil ik graag. Ik vraag u geen hulp, o nee, die heb ik wel genoeg gehad. U hoeft me niet te helpen, alsjeblieft niet. Ik ben al dat 'gehelp' wel wat beu ondertussen. Ik wil u gewoon vragen of ik iets voor u kan doen? Uw boodschappen bijvoorbeeld of uw tassen dragen. U in uw jas helpen en u de juiste weg wijzen naar de dichtstbijzijnde opticien, mocht u die nodig hebben, of naar de beste leerlooier die hier gekend is. Uw belastingsformulieren invullen, uw google account aanmaken, uw schemerlamp herstellen als die stuk is, uw foto's sorteren, uw schoenen poetsen, uw sollicitatiebrief nalezen, uw favoriete radioprogramma instellen, de snooze functie van uw wekker uitzetten zodat u op tijd op uw werk geraakt, u een koffie halen wanneer u die het meeste nodig heeft, u zonnebloemen geven als u iets bent vergeten waardoor u uzelf voor de kop slaat, u een fopcadeau geven als u mistroostig bent, u een massage geven als u last heeft van nek- rug- en spierpijnen, u een lied zingen dat ik lang niet meer heb gehoord zodat u op uw beurt een lied herinnert dat u niet meer heeft gehoord sinds u werd losgesneden van uw kindertijd en dat we samen lalalalala zingen de hele nacht door totdat de buren op de muren bonzen, en vurige gesprekken voeren over wie het licht heeft laten branden in de traphal of wie het dopje van de tandpasta heeft laten slingeren of wie de koekjesdoos is vergeten te sluiten waardoor we nu wakke, sommige koekjes moeten eten of wie vandaag mag beslissen naar welk tv-programma we zullen kijken: 'De Slimste Mens' of 'The Voice' en mekaar dagenlang in de ogen kijken en mekaars geheimen ontfutselen en alle geheimen prijsgeven die wereldleiders hebben verborgen gehouden en de buren erbij halen om er hun mening over te geven en samen naar de maan kijken die wast en wast tot we vergeten waar en wie en of we zijn...

4.9.

"Wie is je familie?"

"Waar is je familie?"

"Waarom ben je uit Soedan weggegaan? In welk jaar?"

“Waar is je familie?”
“Wanneer ben je in Ethiopië aangekomen?”
“Waarom wil je weg uit Kakuma?”
“Hoe ben je hier terecht gekomen?”
“Waar is je familie?”
“Ben je soldaat geweest bij de SPLA?”
“Wil je terug naar Soedan?”
“Ben je gevlucht uit het leger?”
“Heb je iemand doodgeschoten?”
“Heb je al gehoord van de Verenigde Staten van Amerika?”
“Waar is je familie?”
Schrijf op in het Engels.

Ik schrijf mijn verhaal in een schriftje met blauw gelinieerde blaadjes. Wat is belangrijk? Wat niet? Wat willen ze weten?
Ik ben klaar, negen velletjes papier. Ik geef ze aan iemand van de VN. Die trekt een foto van mij, mijn eerste foto.

Wie mag er naar Amerika gaan?

Hoe beslissen ze dat?

Is het wel waar?

Maar niemand weet precies hoe het zit.

De ene dag wordt gezegd dat alle Lost Boys naar Amerika zullen gaan.

De volgende dag zijn het er maar een paar honderd, en ze zullen naar Canada gaan, of naar Australië, maar niet naar Amerika.

Net voordat we allemaal echt gek worden van zoveel onzekerheid, krijgen we het officiële nieuws:

“De Verenigde Staten van Amerika zullen duizenden Lost Boys uit Kakuma opnemen.”

We snappen er niks van.

We zijn geen wetenschappers, geen technici.

We hebben geen geld.

We weten niks en we kunnen niks.

Waarom willen ze ons opnemen?

We weten niet veel over Amerika maar wel dat het er vrede is en dat we er veilig zullen zijn.

We krijgen er een huis en een telefoon.

We kunnen er naar school gaan zonder dat we ons zorgen moeten maken over eten of veiligheid.

Hoge gebouwen.

Felle kleuren.

Veel glas.

Spectaculaire achtervolgingen met snelle auto's.

Stranden, oceanen, motorboten.

Ik verwacht elk moment te worden opgeroepen om mijn papieren in orde te brengen.

Maar het duurt lang.

Steeds meer jongens mogen gaan, maar ik vind mijn naam nooit terug op de lijsten. Elke week hangen ze papieren op aan een groot bord met een namenlijst, en met achter elke naam een bestemming. Atlanta, Chicago, Detroit, San Diego, Kansas City. En elke week ren ik samen met duizenden andere jongens naar dat bord, op zoek naar mijn naam en een bestemming. En elke week slenter ik terug naar mijn plekje in dat rotkamp, waar steeds minder vrienden overblijven.

Er is niets meer te doen in het kamp. Basketbal, lessen, toneelrepetities... altijd hetzelfde. En een reisje met het jeugdbasketbalteam. Een laatste feestje. We spelen tegen een team van een Keniaanse school.

Noriyaki rijdt. Noriyaki. "Hallo, ik ben Noriyaki. Ik werk voor de V.N. en kom jullie helpen. Achak, kan je typen? "ja...nee". "Je hebt een laptop nodig. Je gaat op computerles naar Nairobi, we zetten het op het budget". Is die Noriyaki een tovenaar? Komt hij De Wat brengen? "Op computerles?" "Op het budget?" Hij heeft toch familie en een vriendin in Japan? Wat is er mis met hem dat hij naar Kakuma komt en blijft? Heeft hij geen echte job in Japan?

Noriyaki en ik zitten in de kabine van een open truck, wij tweeën voorin en het basketbalteam achterin, twaalf Soedanese en Oegandese jongens.

Alle jongens en Noriyaki en ikzelf zijn uitgelaten. Als we even het kamp uit kunnen, hoe kort ook, is iedereen blij.

De weg naar het basketbalveld zit vol kuilen en barsten. Er ligt een grote hoop aarde op de rechterweghelft. Er is geen enkele reden waarom die daar zou liggen.

Noriyaki schreeuwt in het Japans en rukt het stuur naar links om de hoop aarde te ontwijken.

Noriyaki rukt opnieuw aan het stuur.

De spelers achterin worden de weg opgeslingerd.
De truck kantelt op twee wielen.

Gegil.

Brekend glas, krijsende versnellingen. De truck komt op zijn kant tot stilstand.

Door de kapotte voorruit zie ik twee jongens op de grond liggen. Ik kijk naar Noriyaki. Hij is uit de kabine gevallen, op zijn borst terechtgekomen.

Het bloed stroomt als water uit zijn hoofd.

Er zitten stukjes glas in zijn wang en in zijn voorhoofd, overal om hem heen liggen scherven, roze van zijn bloed.

Ik word wakker in het ziekenhuis van Lopiding. Een verpleegster houdt een hand tegen mijn voorhoofd.

“Je vrienden hebben het allemaal overleefd,” zegt ze. “Oef, Noryaki leeft!”

“Maar de Japanse chauffeur is dood.” Ze staat op, ze loopt weg, en ik ben alleen. Een ongeluk. Een stom ongeluk.

...

Ik lig in bed, revalideren... een week lang.

“Dit zijn de ouders van Noryaki. Dit is Noryaki’s zus. Ze zijn uit Japan overgekomen om met u kennis te maken. De tolk zegt dat het hen spijt. “Het spijt hen, maar Noryaki’s verloofde kon niet komen. Ze wilt graag met u kennis maken, maar het valt haar te zwaar. Ze zeggen dat het ze heel erg spijt van de pijn in uw leven. Ze hebben veel over u gehoord en ze weten dat u hebt geleden.”

Noryaki’s moeder huilt.

We huilen allemaal.

Noryaki's vader en moeder en zus en ik. We huilen.

4.10.

Ik mis alles van Afrika. Ik mis Soedan, ik mis de grijze woestijn van Kenia. Ik mis het gele niets van Ethiopië.

4.11.

“Achak! Je naam staat op de lijst!

“Nee...nee...waar?”

“Echt waar, ga dan naar het bord! Ga dan!”

Ik ren door het kamp, naar het bord. “Ze willen me wel, ze willen me wel.”

Zoveel namen. Het licht is zo fel. En daar sta ik. Valentino Achak Deng, 9 november, Atalanta.

“9 november, dat is binnen vier dagen?”

“Ik ga weg. Na tien jaar Kakuma ga ik weg en ga ik naar Amerika. Ik ga naar de Wat.”

4.12.

Ik doe alsof ik weet wie ik ben.

Maar ik heb geen idee.

Ik ben geen Amerikaan, maar ook geen Soedanees.

Ik was zes of zeven jaar toen ik Soedan verliet.

Maar ik kan teruggaan.

Naar William K., naar het vuurtje waar mijn moeder soep op kookte.

Teruggaan.

Weg van hier, weg van Amerika, weg van jullie.

Ik hoor dat ze de Lost Boys in Soedan nu juist heel hard nodig hebben.

Ze willen ons omdat we sterk zijn en een opleiding hebben gehad hier in Amerika.

Nu zijn we plots de hoop van de natie!

Het Zaad.

Weet je nog?

Ik wil ergens naartoe waar het rustig is.
Waar ik niet word aangestaard door grijze wolken.

De Wat of het vee? Hadden we de Wat moeten kiezen? De Wat of het vee? Wat een oneerlijke vraag, God! Dit is geen keuze, dit is een valse keuze. Bestaat de Wat eigenlijk wel? Welk oneerlijk spel speel je met ons, God? Valsaard, valspeler. Zal ik jou eens een vraag stellen God: wil je blijven of weggaan? Blijven of weggaan?

Ik ga nooit meer stalen stof opbergen in een donker magazijn.

Ik ga geen televisies meer verslepen of glitters opvegen in een winkel voor kerstartikelen.

Ik ga geen dieren meer slachten in zo'n stinkend slachthuis.

Ik heb het allemaal gedaan, maar ik wil het niet meer. Ik wil proberen iets beters te krijgen.

Ik wil geen blok aan het been zijn van degenen die al veel te veel voor mij hebben gedaan.

Ik zal dankbaar blijven.

Maar ik zal ook mijn mond opentrekken als het nodig is.

En niet meer automatisch lachen naar iedereen die ik tegenkom.

Maar wat ik ook ga doen, hoe ik ook de kans zie om verder te leven, ik zal mijn verhaal blijven vertellen. Het zou toch niet menselijk zijn omdat niet te doen?

Ik spreek tegen hen, en ik spreek tegen jullie, want ik kan niet anders.

Het geeft me kracht, een haast ongelooflijke kracht, te weten dat jullie er zijn.

Ik bereik jullie ogen, jullie oren, ik overbrug de afstand tussen ons.

Ik zal deze dag vullen, en de dag van morgen, en alle dagen totdat ik sterf.

Ik zal mijn verhaal vertellen aan iedereen die wilt luisteren, aan iedereen die naar me toekomt en ook aan diegenen die hard, hard weglopen.

En al die tijd zal ik weten dat jullie er zijn.

Hoe zou ik kunnen doen alsof jullie niet bestaan?

Dat is toch even onmogelijk als het voor jullie zou zijn om te doen alsof ik niet besta?

EINDE